

SVERIGES UNGDOMSRÅDS IDÉPROGRAM

INTRODUKTION

Detta är Sveriges ungdomsråds idéprogram som antogs av Kongressen 2011, tillägg om åldersmaktsordningen antogs på Kongressen 2014. Här förklarar vi hur vi ser på ungdomsråd, på ungdomar och på demokrati. Idéprogrammet ligger till grund för all Sveriges ungdomsråds verksamhet och politiska påverkan och genomsyrar hela organisationen.

BAKGRUND - UNGDOMAR HAR RÄTT ATT GÖRA SAMMA SAKER SOM VUXNA

I Sverige har vi några av världens starkaste och mest långtgående individuella fri- och rättigheter. De regleras till viss del i regeringsformen och i Sveriges grundlag, till exempel i yttrande-, förenings-, tryck- och religionsfriheterna. De slår fast att alla människor föds fria att säga vad de vill, organisera sig, publicera sina åsikter i tryck och i bild samt tillhöra vilken tro- eller idélära de vill. Det här är rättigheter som alla har, oavsett ålder. Eftersom de är reglerade i regeringsformen och i grundlagen står de dessutom över alla andra lagar. Det betyder att ingen annan lag kan ändra på dessa lagar. De gäller således alltid.

Som medborgare i Sverige har en person även många rättigheter i förhållande till den kommun eller det landsting hon bor i och självklart också i förhållande till staten. Dessa rättigheter regleras bland annat i kommunal- och förvaltningslagen och ger medborgare rätt att till exempel kunna överklaga beslut som kommun, stat eller landsting fattar och att kunna kontakta politiker och få svar. Det här är rättigheter som alla svenska medborgare har, oavsett ålder.

Ungdomar som är under 18 år är inte myndiga. Detta innebär att de inte är fria att fatta vilka beslut som helst rörande sig själva. Istället är detta ansvar placerat hos deras föräldrar eller hos en förmyndare. Detta en stor skillnad mellan ungdomar under 18 år och övriga medborgare. Däremot påverkar detta inte deras demokratiska fri- och rättigheter, som garanteras alla medborgare genom regeringsformen och grundlagen. En förälder kan alltså inte godtyckligt bestämma att en person under 18 år inte får gå med i vilka föreningar hon vill, säga eller tycka vad hon vill eller försöka påverka andra bäst hon vill.

Det enda ungdomar inte får göra som har med deltagande i det demokratiska samhället att göra är att rösta eller att kandidera till valbar plats. Ungdomar, även de under 18 år, har alltså i övrigt samma demokratiska fri- och rättigheter som vuxna.

Idéprogrammet tar sin grund i Sveriges ungdomsråds vision:

"Alla ungdomar ska ha samma möjligheter som vuxna att kunna forma sin vardag i sin kommun, stad eller stadsdel."

Idéprogrammet är indelat i fem avsnitt och avslutas med ett erkännande av åldersmaktordningen. Varje avsnitt är i sig ett viktigt ställningstagande, och sammantagna ger de en djupare förståelse för organisationens åsikter.

DET FINNS INGA STORA SKILLNADER MELLAN UNGDOMAR OCH VUXNA

Ungdomar är människor som är mellan 13 och 26 år gamla. Begreppet används för att beskriva människor som alla är mellan 13 och 26 och därför har vissa likheter med varandra. Dessa likheter är inte så många, men de spelar ofta stor roll. Ungdomar går i skolan samtidigt, ungdomar under 18 år är omyndiga, de får handla på Systembolaget när de fyllt 20 och så vidare. I övrigt är det få saker som just ungdomar har gemensamt. Avgörande för vem en person är eller vad hon gör är inte främst ålder utan istället faktorer som klass, kön, etnicitet och utbildningsnivå.

Att ungdomar har svårare att få fasta anställningar beror till exempel inte nödvändigtvis på att de är unga utan snarare på att de har mindre erfarenhet av liknande jobb eller kortare utbildning än vuxna. Sveriges ungdomsråd tycker att det är viktigt att skilja på när ett problem beror på ålder och när det beror på andra faktorer. En persons ålder går det inte att göra så mycket åt, men vilken erfarenhet eller vilka resurser hon har är möjligt att påverka.

Ungdomar vill påverka i samma frågor och på samma sätt som alla andra grupper. Ungdomar kan bry sig om bostadsfrågor, skattefrågor och jordbrukspolitik, på samma sätt som en 30-årig småbarnsförälder också kan göra det. Ungdomars ålder ska inte hindra dem från att kunna påverka lika mycket som alla andra.

Därför anser Sveriges ungdomsråd att det är viktigt att de också får påverka på samma sätt som äldre personer. I vissa fall är det svårt för ungdomar att delta på samma villkor som vuxna – ofta på grund av att de inte har samma utbildning, erfarenhet eller resurser som vuxna. Det naturliga sättet att ge ungdomar samma möjlighet att påverka som vuxna borde vara att på olika sätt kompensera för detta, till exempel genom att satsa extra mycket på information till ungdomar eller genom att ge deras ungdomsråd bidrag.

UNGDOMAR VINNER PÅ ATT GÅ SAMMAN I EGNA ORGANISATIONER

Rätten att organisera sig i föreningar är en av grundbultarna i det svenska samhället. Människor har länge gått samman i föreningar för att ta tillvara gemensamma intressen och det bildas hela tiden nya föreningar av olika slag och storlekar. Det finns idrottsföreningar för dem som vill utöva någon form av sport tillsammans, det finns teaterföreningar för dem som vill spela teater tillsammans och det finns politiska föreningar för dem som hargemensamma politiska intressen. Därför rekommenderar vi att ungdomsråd precis alla andra organiserar sig som en förening.

Den vanligaste och kanske bästa anledningen till varför personer går samman eller organiserar sig är styrkan i att vara flera. Det är enklare att uppnå sina mål om man är flera som samarbetar. Det är enklare att bilda ett band om man är flera som kan spela instrument och det är enklare att väcka en politikers uppmärksamhet om det är tydligt att det finns många som tycker att samma fråga är viktig.

En förening är en så kallad "juridisk person". Det innebär att en förening kan ingå avtal och göra saker liknande det som en myndig person kan göra. Genom att skaffa sig ett organisationsnummer hos Skatteverket kan en förening öppna ett bankkonto, teckna avtal, hyra lokaler och mycket mer. Detta gäller i lika hög grad föreningar som bara består av personer som själva är omyndiga.

Att ha en förening gör också att många saker blir enklare och tydligare. Det är till exempel alltid tydligt vilka som är avsändare för ett budskap, vilka som är medlemmar och vilka man representerar. Det är alltid tydligt varför föreningen finns och vad den vill uppnå. Det gör det enklare att definiera för er själva vad föreningen är och står för – och på så sätt även enklare för andra att förstå och ta ställning till.

Att organisera sig i en förening som ung person ger många fördelar som man inte får om man försöker arbeta själv. En sådan sak är att det ofta finns en stor samlad kunskap i en förening. Det är svårt för en person att ensam vara expert på såväl ekonomi som politisk påverkan, att både känna till vart man får tag på stans bästa ljudtekniker och vilket gage en föreläsare ska ha. I en förening kan man vara flera som hjälps åt och som bidrar med olika erfarenheter. En förening kan också få bidrag och söka projektpengar som enskilda personer inte har tillgång till.

UNGDOMAR BESTÄMMER ÖVER SINA EGNA ORGANISATIONER

I Sverige finns det få lagar som reglerar hur föreningar fungerar. Detta beror på att det anses mycket viktigt att alla ska ha rätt att organisera sig fritt och precis så som de själva vill. Därför är det enkelt att starta och bli en förening. Allt som krävs för att en lös sammanslutning eller grupp ska bli en förening och få alla de rättigheter som vi nämner här är att man är fler än två personer, att man kommer överens om varför och hur man ska göra någonting och att man bestämmer vem som ska leda arbetet. Uppfyller man dessa krav är man en förening. Alla andra som vill göra samma sak kan bli medlemmar i föreningen.

Föreningsfriheten är en del av regeringsformen och är en grundlag som slår fast att de enda som får bestämma över en förening är föreningens medlemmar. Ingen annan kan ändra på ett beslut som föreningen har fattat eller tvinga föreningen att fatta ett annat beslut. Föreningsfriheten gäller även för personer som är omyndiga. Ingen annan än de som startar och driver en förening har rätt att bestämma över vad föreningen ska tycka eller göra, oavsett medlemmarnas ålder. Därför rekommenderar Sveriges ungdomsråd att ungdomar i ungdomsråd utnyttjar friheten som finns i att vara en egen förening.

KOMMUNEN FÅR INTE LÄGGA SIG I UNGDOMARS ORGANISATIONER

Kommunen, landstinget och alla de verksamheter de driver är en del av staten, det som ofta kallas för det offentliga. Detta innefattar bland annat skolan, polisen, domstolar, sjukvården, och alla verk och myndigheter.

Det ställs mycket höga krav på kommunen, landstinget och statens verksamhet att respektera alla grundlagar och de rättigheter de ger medborgarna. En kommun kan till exempel inte hindra någon från att starta en förening eller ändra den föreningens beslut. Om en kommunal verksamhet kränker en persons grundläggande fri- och rättigheter kan kommunen anmälas till Justitieombudsmannen (JO).

För ungdomsråd är det här viktigt. Många ungdomsråd är idag föreningar utan att de själva vet om det och de omfattas därför av föreningsfriheten. Om en kommun försöker säga till ungdomsrådet att de till exempel inte får ha en viss logotyp, att bara ett visst antal personer får vara med i ungdomsrådet eller att ungdomsrådet måste göra en viss sak så kränker alltså kommunen i det här fallet ungdomsrådets föreningsfrihet.

Det här ställer till problem för både kommunerna och för ungdomsrådets medlemmar. Ungdomarnas rättigheter undergrävs i och med att deras föreningar inte respekteras, och kommunerna sätter sig själva i en situation där de framstår som att de inte respekterar ungdomars rättigheter lika mycket som övriga medborgares.

För att undvika detta borde ungdomsråden tydligt skiljas ifrån det kommunala styret genom att det markeras i stadgar eller genom avtal att ungdomsrådet är självständigt och fattar sina egna beslut

ÅLDERSMAKTSORDNINGEN

Trots tidigare nämnda fri- och rättigheter som gör ungdomar till likvärdiga demokratiska medborgare som vuxna så har unga inte samma möjlighet att påverka. Unga är ofta underrepresenterade i demokratiska församlingar, i medborgardialog och i beslutandeprocesser som rör samhället de lever i.

Att ungdomar inte är lika representerade som vuxna i demokratiska sammanhang är ingen slump utan en maktordning. Denna maktordning kallas heter åldersmaktsordningen. Precis som könsmaktsordningen eller rasmaktsordningen gör så att kvinnor eller rasifierade personer blir underrepresenterade i olika sammanhang och extra utsatta så funkar åldersmaktsordningen på samma sätt. Genom s.k. vuxennormer som normaliserar vuxet deltagande i demokratiska sammanhang och avnormaliserar ungas demokratiska deltagande så befästs åldersmaktsordningen och upprättar ett missgynnande strukturer mot unga.

Åldersmaktsordningen bygger också på myter och nidbilder av unga. När vuxna refererar till unga som lata, ointresserade eller inkompetenta så är det lika lite slump som att unga är underrepresenterade i demokratiska sammanhang. Unga är inte en homogen grupp. Synen att unga är en homogen grupp är en del av åldersmaktsordningen och därför ett strukturellt missgynnande som hindrar unga att delta i demokratiska sammanhang på lika villkor.

Därför måste åldersmaktsordningen motarbetas och avskaffas för att unga ska kunna delta på lika villkor i samhället och i demokratiska strukturer, som vuxna.